№ 45

(צווייטער יאָרגאַנג)

פּרייז 10 גראָשן

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

אַבאָנאַמענטס-פּרייז:

מאָנאַטלעך . . . . 35 גראָשן

פערטל-יערלעך . . . . 1.00 זל.

אין אויסלאַנד:

פערטל-יערלעך . . . . 1 דאָלאַר

אַנאָנסן-פּרייז:

פאַר אַ פּעטיט-שורה אין טעקסט . 40 גראָשן

" " " " פאַרן טעקסט . 20 "

" " " " נאָכן טעקסט . 15 "

פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטלעך.

די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.

אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT",
Biała-Podl. ul. Sadowa 23.
Skrz. poczt. 26.
Konto rozrach. № 3.

Biała-Podlaska, dnia 15 listopada 1935 r.

ביאַלע-פּאָדל., פרייטאָג פ׳ וירא תרצ״ו, 15 נאָוועמבער.

שרה באַכראַך משה פינקלשטיין
חתונה געהאַט

ביאַלע-פּאָדל. דעם 10-טן נאָוועמבער 1935.

אונזער ליבן קוזין מ״ה פינקלשטיין צו זיין חתונה מיט פרל׳ שרה באַכ-ראַך – אונזערע בעסטע ווונטשן.
דער פאַמיליע פיל נחת.
פאַמיליע קאַמלעט.

ליבער משה!
צו דיין חתונה מיט **שרה׳לען**
ווינטשן מיר אייך אַ גליקלעכע צוקונפט און אַ צופרידן צוזאַמענלעבן
עלטערן, שוועסטער, ברידער און שוואָגערס
(ביאַלע, תל-אביב)

אונזער ליבן ברידער און שוואָגער **משה**
אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן
צו זיין חתונה מיט פרל׳ **שרה באַכראַך**
ד״ר פינקלשטיין און פרוי
פאַמיליע גאָלערשטיין } (ביטען)

אונזער ליבער שוועסטער און שוועגערין **שרה׳לע**
צו איר חתונה מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**
אונזערע האַרציקסטע גליקווונטשן. די עלטערן פיל נחת.
שיינדל און יעקב קאָרנבלום און קינדער.

האַרציקע גליקווונטשן און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן אונזער ליבן קוזין **משה פינקלשטיין** צו זיין חתונה מיט פרל׳ **שרה באַכראַך**.
די עלטערן – פיל נחת.
פאַמיליעס ליכטנשטיין (ביאַלע),
פאַמיליע קופּערמאַן (בריסק).

ברכותינו הלבביות למשפחת **פינקלשטיין** לרגלי בואו בברית הנשואין של בנם **משה** עם בח״ל מ״ת **שרה בכראך**.
הינך בערנשטיין ורעיתו.

צו דער חתונה פון מיין ברודערן-זון און אונזער ליבן קוזין משה פינקלשטיין מיט פרל׳ סאָניאַ באַכראַך ווינטשט אַ האַרציקן מז״ט
מומע שרה און קוזינען קלעפּפיש
קוזינען שוואַלבנדאָרף, וואַרשע-ביאַלע

אונזערע האַרציקע גליקווונטשן דער **פאַמיליע פינקלשטיין** און זייער ליבן זון **משה** צו זיין חתונה מיט פרל׳ **שרה׳לע באַכראַך**.
ד״ר י. זילבערבערג און פאַמיליע.

בברכות חמות הכי לבביות הנני מברך את ידידי מאז מר אפרים פישל פינקלשטיין ורעיתו לרגלי נשואי בנם משה עם העלמה מרת שרה באַכראַך.
את הזוג הצעיר מברך אני כי יהי דרכם בחייהם צלחה ומאושרת
יעקב מרדכי גאָלדשטיין.

צו דער חתונה פון פרל׳
שרה באַכראַך מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**
אונזערע בעסטע ווונטשן
פאַמיליע אייזלטוך.

צו דער חתונה פון פרל׳ **שרה באַכראַך** מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**
ווינטשן מיר אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן, די עלטערן פיל נחת.
מאַניע און משה.

צו דער חתונה פון פרל׳ **שרה באַכראַך** מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**
ווינטשן אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן, די עלטערן פיל נחת
פאַמיליעס: בראַנדווייסמאַן – בערנשטיין.

צו דער האָכצייט פון פרל׳
שרה באַכראַך און ה׳ **משה פינקלשטיין**
פיל גליק און צופרידנהייט ווינטשן
שלמה פישמאַן און פרוי

אונזערע גוטע פריינט **שרהלע** און **משה**
צו זייער חתונה ווינטשן מיר פיל גליק און צופרידנהייט.
ש. [illegible]

Z intencji zaślubin
p. M. FINKIELSZTEJNA z panną S. BACHRACHÓWNĄ,
składają najserdeczniejsze życzenia
Inżynierostwo Suknow

אַ האַרציקן מז״ט ווינטשן מיר ה׳ משה פינקלשטיין און פרל׳ שרה באַכראַך צו זייער חתונה. — די עלטערן פיל נחת.
פאַמיליע פרידבערג.

צו דער חתונה פון אונזער ליבער טאָכטער און שוועסטער
שרה׳לע מיט **משה פינקלשטיין**
ווינטשן מיר זיי אַ האַרציקן מז״ט און אַ גליקלעכע צוקונפט
מוטער און שוועסטער

אונזער ליבער שוועסטער און שוועגערין **שרהלע**
צו איר חתונה מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**
ווינטשן מיר זיי אַ האַרציקן מז״ט און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן.
רייזל און יאָשע.

שרהלע און משה!
צו אייער חתונה – אונזערע בעסטע ווונטשן.
יוסף סאַפּיר און שוועסטער.

Z intencji zaślubin
panny S. BACHRACHÓWNY z p. M. FINKIELSZTEJNEM
życzę Rodzicom szczęścia
a Nowożeńcom świetlanej przyszłości
G. KILMAN

האַרציקע גליקווונטשן דער פאַמיליע פינקלשטיין צו דער חתונה פון זייער זון משה מיט פרל׳ שרה באַכראַך. דער יינגער פּאָר פיל גליק.
יצחק פּיזשיץ און פרוי.

צו דער חתונה פון פרל׳ שרה׳לע באַכראַך מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן מיר זיי אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן. די עלטערן פיל נחת פון זיי.
פאַמיליע יונגערמאַן.

צו דער חתונה פון פרל׳ שרה באַכראַך מיט ה׳ משה פינקלשטיין
אונזערע האַרציקסטע ווונטשן
שמחה ראָזען און פרוי

צו דער חתונה פון פרל׳
שרה באַכראַך מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**
די בעסטע ווונטשן. די עלטערן פיל נחת.
אייזיק שוואַרץ און פרוי.

אונזערע גוטע פריינט **משה** און **שרה׳לע**
צו זייער חתונה – פיל גליק. די עלטערן פיל נחת.
בעלע און זעליג יאַקובאָווסקי

אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן ווינטשן מיר
ה׳ **משה פינקלשטיין** מיט פרל׳ **שרה באַכראַך**
צו זייער חתונה. די עלטערן און פאַמיליע פיל נחת.
ב. ווינאָגראַד און פרוי.

Z intencji zaślubin
p S. Bachrachówny z p. Mojżeszem Finkielsztejnem
życzymy wiele, wiele szczęscia, a rodzinie pociechy
Abramostwo Lebenberg.

Najserdeczniejsze życzcenia
p. S. Bachrachównie i p. M. Finkielsztejnowi
w dniu Ich ślubu -- zasyłają
M. HOFFEROWIE.

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן מיר זיי פיל גליק און צופרידנהייט. די עלטערן פיל נחת.
שוועסטער קאָהן
באַשע, מתית גאָלדשטיין (תל-אביב)

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה׳לע באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינשט איך זיי אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן.
אהרן בירמאַן.

אונזערע בעסטע ווונטשן צו דער חתונה פון פרל׳ **שרה באַכראַך**
מיט ה׳ **משה פינקלשטיין**.
די עלטערן פיל נחת.
פאַמיליע אַלטביר

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
אונזערע בעסטע ווונטשן.
אברהם קאָן און פרוי

האַרציקע גליקווונטשן אונזערע ליבע **משה פינקלשטיין** און פרל׳ **שרה באַכראַך** צו זייער חתונה.
די עלטערן פיל נחת.
דוד וואַרם און פאַמיליע
אידאַ און יוסף גאָלדהירש
באָבע רויזע

גדא טבא למשפחת **פינקלשטיין** לחתונת בנם **משה** עם ב״ג **שרה בכרך**. ירוו מהם רוב עונג והזיווג חיים נעימים.
מייקע קעסטנבום ומשפחתה—ביאַלאַ
יצחק שאַרף ורעיתו – ינוב-פינסק.

צו דער חתונה פון פרל׳ שרה באַכראַך מיט ה׳ משה פינקלשטיין – אונזערע בעסטע ווונטשן.
די עלטערן פיל נחת.
שמואל שוואַרץ און פרוי

אונזערע האַרציקסטע ווונטשן
פרל׳ שרה באַכראַך
און ה׳ משה פינקלשטיין
צו זייער חתונה.
די עלטערן פיל נחת
לייבל בלאַנקלעדער און פרוי

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן מיר זיי פיל גליק
אשר ראָזנצווייג און פאַמיליע

שרה׳לע און משה!
צו אייער חתונה
אונזערע האַרציקסטע ווונטשן
ציפּע און מאיר יחיאל

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב
די עלטערן פיל נחת.
איסר לוסטיקמאַן און פרוי
יעקב לוסטיקמאַן און פרוי

שרה׳לע און משה!
צו אייער חתונה
אונזערע האַרציקסטע ווונטשן
די עלטערן – פיל נחת
פאַמיליע טוכשניידער,
שוועסטער וויינטרויב.

פרל׳ **שרה באַכראַך**
און ה׳ **משה פינקלשטיין**
צו אייער חתונה אונזערע בעסטע ווונטשן
משה לעבנבערג און פאַמיליע

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
אונזערע בעסטע ווונטשן.
חנטשע און ש. בלאַנקלעדער

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן אַ גליקלעכע צוקונפט
משה גאַנסקי און פרוי

צו דער חתונה פון
פרל׳ סאָניע באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן פיל גליק
פּאָליע און חיים קאַווע

אַ האַרציקן מזל-טוב אונזערע פריינט און גוטע פריינט פאַמיליע פינקלשטיין צו דער חתונה פון זייער זון און ברודער משה מיט פרל, שרה׳לע באַכראַך.
פאַמיליע ראַבינאָוויטש (וואַרשע).

שרהלע באַכראַך
משה פינקלשטיין
צו אייער חתונה
אונזערע האַרציקסטע ווונטשן
רייזל און הערשל פעלזנשטיין.

צו דער חתונה פון
פרל׳ שרה באַכראַך
מיט ה׳ משה פינקלשטיין
ווינטשן מיר זיי אַ האַרציקן מזל-טוב און די עלטערן פיל נחת פון זיי.
שמואל זוסמאַן און פרוי.

ווינטער־הילף פאַר אָרעמע אַרבעטלאָזע

„כ... [illegible] אין ביאַלע געשאַפן געוואָרן אַ פּ[illegible]טאַטווער הילפס־קאָמיטעט פאַר אַ[illegible]בעטלאָזע“.

אומבאַמערקט ליִיענט מען עס דורך צווישן דער צייטונגס־כראָניק פון אונזער נודנער ביאַלע, אומבאַמערקט פאַר אונז גייען דורך פיל טראַגעדיעס, וואָס קומען פון הונגער, פון נישט וווינען באַהייצט, פון נישט זיין באַשיכט און באַקליידט.

עס פאַלט קיינעם פון די גמינע־כּלל־טוער, פון די ראַטמענער, פון סתם אָנגעזעענע מענטשן אין ביאַלע נישט איין, אַז אויך פאַר יידן, הונגעריקע יידן דאַרף מען עפּעס טון. נאָכוואָס?

* * *

אַרבעטלאָזע נישט יידן (מען טרעפט זיי בכלל זעלטן) האָבן שטיצע פון דער רעגירונג, פון קאָמונאַלע אינסטיטוציעס. ביי אונז אין ביאַלע האָבן זיי שטיצע פון אַרבעטן זומער ביים וואַשן די טרעפ אין די יידישע הייזער און ווינטער ביים רייניקן יעדן טאָג דעם שניי אין די יידישע גאַסן, זיי האָבן שטיצע אַפילו ווען זיי האָבן אַרבעט און פון וואָס צו לעבן. עס איז גענוג צוצוקוקן זיך ווער די „אַרבעטלאָזע“ זענען, וואָס קומען צום מאַגיסטראַט נאָך אַרבעט. דער איז אַ סטרוזש ביי אַ ייד, די איז אַ וועשין וואָס וויל בעסער פאַרדינען ביי וואַשן טרעפּ ווי ביים וואַשן וועש, און דאָך טוט מען פאַר זיי. עס טוט דער סטאַראָסטע, עס טוט דער מאַגיסטראַט, עס טוען יידן אויך.

און פאַר יידן? פאַר יידישע משפחות וואָס הונגערן איז נישטאָ קיינער ווער עס זאָל טון דאָס מינדעסטע; עס איז נישטאָ ווער עס זאָל אַ פאַרזאַמלונג צונויפרופן וועגן שאַפן אַ געזעלשאַפטלעכן הילפס־קאָמיטעט פאַר דער נויטליידנדער יידישער באַפעלקערונג. נישטאָ ווער, ווייל די גמינע איז פאַרנומען מיט דעם נישט רופן שוין אַ האַלב יאָר קיין ראַטזיצונג, צוליב דעם, וואָס אַ דאָזאָר פון דער אָפּאָזיציע וועט, מעגלעך, וועלן איבערלייענען אַ דעקלאַראַציע.

די ראַטמענער אונזערע — וועגן זיי איז גלייכער נישט צו רעדן. זייער שוועכן גרייכט קוים צו גיין און קומען פון אַ שטאָטראַט־זיצונג, וווּ מען דאַרף היינט צומאָל נישט רעדן.

* * *

און דאָן?

דאָך מוזן זיך געפינען עטלעכע, וועלכע זאָלן זיך דערמיט פאַראינטערעסירן.

עס איז אַ דרינגענדער געבאָט פון דער שעה, צו שאַפן אַ געזעלשאַפטלעכן הילפס־קאָמיטעט, וועלכער זאָל זיך פאַרנעמען מיט דער פראַגע אין איר גאַנצן פאַרנעם. דער קאָמיטעט וועט קאָנען אויסאיבן אַ דרוק אויף אַלע דערצו באַרופענע אינסטאַנצן ווי פאָוויאַטאָווער קאָמיטעט, מאַגיסטראַט, אַז זיי זאָלן אויך פאַר דער נויטליידנדיקער יידישער באַפעלקערונג אויסטיילן עפּעס פון דעם, וואָס שטייט צו זייער פאַרפיגונג.

* * *

עס מוז אויך וויסן די גמינע־פאַרוואַלטונג, אַז אויסער באַשטימען צו נעמען עטאַט, נאָכלאָזן עס די רייכע דאָזאָרעס און איינמאָנען אים נאָר ביי די אָרעמע מאַסן, איז דאָ נאָך עפּעס אַן אַרבעט, צו וועלכער די קהלה איז באַרופן. זי איז באַרופן צו געבן די איניציאַטיוו, צו אָרגאַניזירן און אונטערנעמען אַ גרויס־פאַרצווייגטע הילפס־אַקציע פאַר דער יידישער אָרעמקייט.

די קהלה דאַרף וויסן, אַז ווינטער־הילף פאַר אָרעמע איז אַ געבאָט פון דער שעה.

ה. מ.

סודות פון חדר...

דער זייער געאַכטעטער מיטאַרבעטער אונזערער, קאָלעגע „אזרח“, האָט מיט דער הילף פון אַ לאָרנעטע היינטיקע וואָך געמאַכט אַן אַנטדעקונג וועגן די „דאָזאָרעס, וואָס האָבן זוכה געווען ביי זייער קאַדענץ צו רעמאָנטירן די שוהל“ און זייערע נעמען דאָרט צו פאַראייביקן, וועל איך אויך „אַנטדעקן“ אַ פּאָר סודות פון היגן גמינע און געזעלשאַפטלעכן לעבן.

* * *

פאַרגרעסערט זיך די צאָל שוחטים

איך זע שוין, ווי די אָרעמע עטאַטצאָלער שרעקן זיך (ווייל רייכע צאָלן נישט, אָדער זיי זענען דאָזאָרעס אָדער זייערע „פריינט“ זענען עס) און איך אייל מיך זיי צו באַרויקן, אַז דאָסמאָל האָבן מיר נאָך אַ שוחט „אינגאַנצן אומזיסט“.

ווי באַוווסט „אַרבעטן“ ביי אונז פון די פיר נאָר צוויי שוחטים. דרך אגב, שכנים — נאָר אַ סאָמפּע מיט אַ ראָג גאָס טיילט זי אָפּ, איינער איז אַ „פּאַכמאַן“ אין גאָלן און אין שניידן, דער צווייטער אין בדיקה. די איבעריקע צוויי זענען אַ פּאָר חדשים אין יאָר געווען „אַ ביסל נישט געזונט“, אַ ביסל אין די וואָרם־בעדער, עפּעס יאָ גיין שעכטן, עפּעס נישט גיין און דאָס חודשל איז אָפּגעלאָפן און דאָס גמינעלע האָט באַצאָלט און מען איז אויף „אורלאָפּ“ געוועזן ביז, ביז מילץ, לעבער און קישקע האָט נישט אויסגעפעלט. און אַז די זאַכן האָבן אָנגעהויבן אויספעלן, האָט מען געזען, אַז מען ווערט אַלט, און דאָס טויג נישט, ווייל אַ שוחט איז געגליכן צו אַ... פּרוי (די ביאַלער — צו שוואַנגערע) זיי דאַרפן קיינמאָל נישט אַלט ווערן.

מילץ, לעבער און דריי מעטער קישקע קערן צוריק די יינגע כּחות

ווי געזאָגט, דאַרף מען זיין יינג, און כּדי צו זיין יינג דאַרף מען עסן די 3 „כּשרות זאַכן“. וואָס טוט מען אָבער, אַז ר׳ לייב און ר׳ יעקב ווילן נישט געבן און דאָס מיידעלע וואָס מ׳שיקט מיט מיט דער פור קומט צוריק און זי דערציילט, אַז זיי האָבן אַלץ אַריינגעלעגט צו זיך אין „טאָרבעלע“ אַריין, (אַ „טאָרבעלע“ אַזוי גרויס ווי אַ טאָרבע פון אַ פערד, וואָס האָט דעם מיטעסער) דאַמאָלסט בלייבט שוין נישט עפּעס אַנדערש ווי אַליין מטריח צו זיין דעם „קאָרפּוס“ און גיין, אַמאָל פאָרן מיט אַ דראָשקע, אַמאָל מיט לאה׳ס פור אַוועק פון עק סאַדאָווע ביז עק בריסקער. אַזוי אַרום האָבן מיר די לעצטע וואָכן צובאַקומען נאָך אַ דריטן שוחט. דער פערטער, דער פון דער בריסקער גאַס גייט נישט, ער איז נישט גראָשעדיק, עס פּאַסט דאָך נישט, מ׳איז דאָך פאָרט לעצטנס געוואָרן אַ שטיקל גביר.

אַזוי צי אַזוי: אַדאַנק אַ שטיקל מילץ און לעבער האָבן מיר, ביאַלער יידן, אַן „אומזיסטן“ שוחט און דער שוחט האָט צוריק באַקומען די „יינגע“ כּוחות. — אַ נס.

50־ער גראָשנס אויך

מ׳דאַרף נישט צופיל איבערשאַצן דעם כּח פון לעבער און מילץ (ווייל עס קאָן דאָס אַרטיקל ווערן צו טייער) און מיינען, אַז נאָר צוליב דעם שעכט מען אין ביאַלע, ס׳איז דאָ נאָך אַן אָפּצאָל אויסער כּשרות, דאָס איז די 50־ער גראָשנס.

ווי באַוווסט האָבן זיך די היגע שוחטים „געמאַכט“, אַז מען נעמט פאַר זיך חוץ דער פּענסיע, וואָס דאָס גמינעלע צאָלט, צו 50 גר. פון קעלבל, שעפּסל און צו זלאָטע פון אַ קו. נאַטירלעך, אַז דער שוחט, וואָס איז אויף „אורלאָפּ“ קריגט נישט קיין חלק דערפון, ווי ער קריגט נישט פון דעם, וואָס מען שעכט אָפּ אָן אַ קוויטל פון „גמינעלע“. אין ווען אונזער דריטער „אומזיסטער“ שוחט קומט אין שעכט־הויז קאָן מען זען אַ סצענע, וואָס מען וואָלט איר געדאַרפט פאַראייביקן אויפן פילם, נעמלעך: יעדער שוחט מאַכט הנדלען צום קצב (להבדיל אַ פרוי וואָס וויל געפעלן...) אַז מ׳זאָל אים געבן דעם פּופּציקער און דער רעזולטאַט דערפון איז אַז: קצבים מורמלען וועגן דער בדיקה, עס הייסט, אַז דער רעזולטאַט פון דער בדיקה ווערט באַאיינפלוסט פון די 50־ער גראָשנס. וועגן דעם קאָן מען קיין סך נישט שרייבן, ווייל עס קאָן זיך אַריינמישן דער היגער רב און דאָס וואָלט שוין געהייסן... מסירה.

ווען איינִיקן זיך שונאים?

אויך דאָס ווייסן נישט אַלע, אַז ר׳ מאיר מיט ר׳ שמואל׳ן זענען ויך דם־שונאים. ט׳איז אַ [illegible]־לאַנגע געשיכטע מיט וועקסלען, מיט היפּאָטעקן, מיט אַרעסטן אויף אַ פּאָר טויזנט זל. אַז מיר זאָלן דערציילן איצט, אָבער ווען עס האַנדלט זיך וועגן דער פאַרהאַסטער גמינע, דאַמאָלסט ווערט פון די פיר שוחטים איינער.

איצט שמועסט מען, אַז די צוויי שונאים זאָלן ווערן גוטע פריינט, כּדי צוזאַמען אַרויסצוטרעטן קעגן די איבעריקע צוויי און אויך נעמען אַ טייל פון די 50־ער גראָשנס און פון „טאָרבעלע“ עפּעס. דער אָפּמאַך וועט אָבער האָבן אַ באַוואָרנונג, אַז אין באַצוג צו דער גמינע וועט ווייטער הערשן אחדות.

אַ פּעטיציע־באַוועגונג אויף דער וואָליע

פּעטיציעס זענען לעצטנס אָנגענומען אויף דער וועלט. וויל מען אַ יידישע מלוכה פון ביידע זייטן ירדן מאַכט מען אַ פאָלקס־פּעטיציע, וויל מען, אַז מ׳זאָל די יידן לאָזן לעבן און עסן אַ שטיקל ברויט, הייסט מען מאַכן אַ „וועלט־פּעטיציע“, כּדי מיטן פּאַפּיר צו הייצן די אויוונס ביים פעלקער־בונד. ביי אונז אין ביאַלע, וואָס וויל נישט אָפּשטיין פון לייטן, אָרגאַניזירן די וואָליער איינוווינער אַ פּעטיציע צו דער גמינע־פאַרוואַלטונג וועגן דעם, אַז אָנשטאָט דעם וואָס 30—40 ווייבער דאַרפן גיין צום שוחט שעכטן אַן עוף, — זאָל ער יעדן טאָג קומען צו זיי אויף איין שעה.

זיי טענה׳ן, אַז עס וועט די שוחטים זייער גוט מאַכן, ווייל גיין איז געזונט פאַר דער „ליניע“ און אונזערע שוחטים האָבן אַלע נישט די „ליניע“. אונז בלייבט נאָר צו ווינטשן די וואָליער פּעטיציאָנערן דערפאָלג און דער גמינע אַ ביסעלע מוט, ווייל ס׳איז נישט קיין קונץ צו הערשן איבער טויטע, אַ קונץ איז צו מאַכן אָרדנונג ביי לעבעדיקע. אָבער וועגן „אָרדנונג“ וועלן זיין צווייטע „סודות“.

אין ר׳ דוד׳ס גמ״ח־מלוכה

איך וואָלט באַגאַנגען אַ פאַרברעכן, ווען כ׳דערצייל נישט דעם סוד, אַז מיר וועלן איניגיכן האָבן נאָך אַ „צייטונג“ אין ביאַלע, דאָס מאָל אַ פאַרייניקטע.

ר׳ דוד׳ס אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג דערנענטערט זיך (ער מוז שוין). און אַזוי ווי דאָס „ביאַלער וואָכנבלאַט“ דעקט לעצטנס אויף אַ ביסל אמת׳ן פון זיינע שיינע מעשים, דאַרף ער בכן אַ „צאַצאַטונג“, וואָס זאָל אים פאַרטיידיקן. פירן זיך דערביי אונטערהאַנדלונגען צווישן די רעדאַקטאָרן אַרויסגעבער פון „ביאַלער וואָרט“ מיט דער „יאַטקע־גאַס“ וועגן אַרויסגעבן דעם געדער גובה׳ס טובסידירטן אָרגאַן כאָטש איבער די

ידידי־בריוועלעך

ב״ה וועש״ק לסדר „מה ראית כי עשית את הדבר הזה“

ידידי!

איך קאָן דיר מבשר בשורה זיין, אַז ענדלעך, ענדלעך האָט אונזער בית־הכּנסת, אונזער אַלטע, אַלטע שוהל באַקומען צוריק איר אויסזען פון אַ מקום קדוש. נישטאָ שוין די דויענגער, ריין, זויבער, ליכטיק. און אַז מען קומט נאָר אַריין פילט מען, אַז עס איז אַ מקום קדוש און „מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים“.

אַ קוק טוענדיק אויף די מאָלערייען איבערן ארון הקודש, דער כּתר תורה, לוחות, דער „שויתי“, די קינסטלעכע אויסגעמאָלענע קרוין און די פאַרשידענע אָרנאַמענטן מאַכן אַ געוואַלטיקן איינדרוק. ערשט דער סופּיט — אַ סך שוירעז מי [illegible] צ־בעט און קונסט ליגט דאָרט. [illegible] אינערן פעלעמער פון פאַרשידענע מינים כּלי־זמר. אַלע סימבאָלן, הערבן פון די י״ב שבטים; אויף מזרח, מערב, דרום און צפון זעסטו דעם קעניג פון די חיות, דעם גבור דעם לייב, ממש ווי ער לעבט, דעם שטאַרקן לעמפּערט, דעם פליענדן אָדלער און דעם לייכט־לויפנדן הירש — אַלץ פּינקט ווי לעבעדיק. מיט איין וואָרט: קונסט.

איך בין דיר מבטיח, אַז ווען דו עסט דאָס, וואָס דער קינסטלער, אומן און מומחה ה׳ הערש ליבער פּאָדאָלאַק מיט דער מיטהילף פון ה׳ מנשה און אריה, האָט ביי אונז אין שול געמאָלן, וואָלסטו געהאַט אַן עונג רוחני, און דו וואָלסט געזאָגט: אָט דאָס הייסט אַ בית הכּנסת!

און וואָס אַ בית־הכּנסת איז פאַר אונז יידן, ווייסן דאָך אַלע. אַז מיר, יידן, לעבן מיט נסים, האָבן שוין לאַנג צוריק אונזערע חכמים געזאָגט: „פאַרוואָס זענען מיר יידן געגליכן צו אַן איילבירטבוים? ווייל פּונקט ווי די בלעטער אויף אַן איילבירט־בוים האַלטן זיך שטענדיק און פאַלן קיינמאָל נישט אַרונטער, — אַזוי פאַלן די יידן אויך קיינמאָל נישט אַרונטער פון דעם לעבנסבוים, זיי האָבן אַן אייביקן קיום“. אָבער מיר, יידן, פאַרלאָזן זיך נישט אויף נסים — „אין סומכין על הנס“, עס מעג טאַקע זיין אַ נס, אָבער אויך אַ נס מוז האָבן אַן אָנהאַלט אין נאַטירלעכן לעבן. עס מוז זיין באַגרינדעט אויף עפּעס, וואָס דער שכל קאָן משיג זיין און דעם סוד פון דער וווּנדערבאַרער לעבנספעיקייט פון דעם יידישן פאָלק האָט בלעם אַרויסגעבראַכט. צוקוקנדיק זיך צום לעבן פון יידישן פאָלק האָט ער באַגייסטערט אויסגערופן: „מה טובו אוהליך יעקב, משכּנותך ישראל!“ — ווי שיין זענען דיינע געצעלטן יעקב, דיינע וווינונגען ישראל! ווייל בלעם מיט זיין שאַרפן אויג האָט געזען, אַז די צוויי יידישע געצעלטן, די צוויי יידישע אינסטיטוציעס, די „היים“ און די „שוהל“ באַשיצן דאָס יידישע פאָלק פון פרעמדע איינפלוסן און פאַרהיטן עס פון אונטערגאַנג.

עס איז נישטאָ אין דער וועלט נאָך אַזאַ פאָלק, ביי וועמען דאָס פאַמיליע־לעבן, די היים, איז אַזוי ריין ווי ביי יידן. עס איז נישטאָ ביי אונז אַזוי פיל פאַמיליע־סקאַנדאַלן ווי ביי אונזערע שכנים, די ערלים; יידישע טאַטע מאַמע אַרבעטן שווער און ביטער און פאַרזאָרגן זייערע זין מיט אַ תּכליה; יידישע טאַטע מאַמע פאַרמשכּונען זיך ביז צום לעצטן קישעלע, אַבי צו געבן די טעכטער פיינע מענער.

און וואָס די היים איז פאַר דעם יידן אין זיין פּריוואַטן לעבן, איז די שוהל פאַר אים אין גייסטיקן זין. די שוהל איז ביי דעם יידן זיין קולטור־צענטער, פון דער שוהל וואַקסן אַרויס אַלע זיינע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן. ווער געדענקט עס נישט די אַלטע גרויסע שוהל? זי איז דאָך געווען דער מרכּז פון דעם יידנס פרייד און לייד, פון וויגל ביזן קבר. איז ביי טאַטע מאַמע אַ זון געבוירן געוואָרן, האָט מען אין שוהל דעם

מײַנע זכרונות

אינם ביאַלער רבי׳נס הויף.

X.

V.

נאָכן זאָגן דאָס „יהי רצון" בײַם פונה זײַן פון דער סוכּה און געזעגענענדיק די שטאָט בעלי-בתּים, גײט דער רבי צו זיך [illegible], ווו ער רוט אַביסל און באַלד הערט מען שוין דורך דער טיר אים לערנען.

דער עולם גײט אַרײַן אין ביהמ״ד, ווו מען טרינקט אַ גלעזעלע יין און מען זינגט פאַרשידענע פּיוטים מיט די נגונים וואָס ר׳ משה אָזשאַראָווער האָט געזונגען אין די הײַנטיקע ימי נוראים. צום ערשט טרויעריק און מיט דבקות, ביסלעכווײַז פאַלט מען מער אַרײַן אין התלהבות. אײנער גיט אַ ברום און דערמאָנט דעם פרײלעכן מאַרש, וואָס ר׳ משה האָט געזונגען בײַ „אתּה הוא אלהינו בשמים ובארץ" און אַלע העלפן באַלד אונטער. די שטימונג ווערט אַ פרײלעכע, מ׳נעמט נאָך אַ גלעזעלע יין און מען לאָזט זיך אַוועק אין אַ רקידה׳לע, געפלאָכטן צרעם אין אַקסל, די אויגן פאַרגלאָצט, אָן ווערטער — עס רעדן דאַן די הערצער, „מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד".

די שטימונג ווערט געהויבענער און עולם פאַלט אַרײַן אין עקסטאַז. אָט שטײט אײנער און בעט זיך: — לאָזט מיך אַרײַן דרינען, איך וויל אויפשנײַדן דאָס האַרץ פאַרן רבין און ווײַזן אים ווי רײן, אָן שום פגימהלע דאָס האַרץ איז און ווי לויטער קרישטאָל-רײן זײַנע מחשבות זענען. אײן רצון האָט ער: צו דינען דעם אויבערשטן בכל לבבו ובכל נפשו. די התלהבות וואַקסט, מ׳הויבט-אָן צו זינגען „וטהר לבנו לעבדך באמת". אהבה, אחוה ורעות באַהערשט אַלעמען און די רקודים גײען אָן הפסקה.

אין דער זעלבער צײַט זיצט דער רבי בײַ זיך אין ספרים-שטוב און לערנט. ווײַטער עטלעכע צימערן, אין דער סאַליע, זיצט די רביצין מיט אירע פרײַנדינס: שרה בלימע, פײגע די שוחטקע, פערל די שווערזשערין און פײגעלע קרײדשטײן, וועלכע גײענדיק צו לאה׳לען, טרעט זי פריער אָפּ מיט אַ וויזיט בײַ דער רביצין, בײַ אַ רײַך-סערווירטן טיש. אויף אַלע ווענט ברענען אין די קינקעטן אַרײַנגעשטעלטע ליכט. דער קרישטאָל-לאָמפּ ברענט אויף אַלע פײַערן און באַלײַכט דעם שײנעם און קינסטלעך-געמאָלענעם סופיט, וואָס זעט אויס ווי אַ העל-בלויער אויסגעשטערנטער הימל, די שײנע געמאָלענע דראַפּירטע לאַמבערקינעס, דעם ערלעך-געמאָלענעם קאָפּשטיק פון אויוון (ר׳ הערשעלעס אַרבעט), אַלץ מיט אַזאַ געשמאַק, עסטעטיש און סימעטריש אויסגעמאָסטן און האַרמאָנירט מיט דעם אויסגעשטעלטן מעבל און אַנטיק-זאַכן.

דאָס אַלץ באַווײַזט, אַז די אײגנטימערין פון דאָזיקן סאַלאָן איז נישט קײן געוויינלעך-דורכשניטלעכע פרוי, נאָר אַ געבוירענע יידישע אַריסטאָקראַטין. אַזוי האָט טאַקע אויף איר מעיד געווען ר׳ נחום סאָקאָלאָוו, ווען ער איז אַלס רעדאַקטאָר פון „הצפירה" (נאָך דאַן אַ ייִנגערמאַן), געווען אַמאָל אין ביאַלע בײַם רבין, אין שליחות פון יאַן בלאָך וועגן אַן עלילת-דם ענין, וואָס אַ געוויסער משומד אליעזר ברוכ׳ל ימ״ש האָט געמאַכט אויפן אָסטראָווער רבין ר׳ יהושע׳לע זצ״ל.

נאָך דער אויפנאַמע, וואָס ר׳ נחום סאָקאָלאָוו האָט געהאַט בײַם רבין, האָט אים די רביצין אײַנגעלאַדן אויף מיטאָג. ווען ער איז נאָך דער אויפנאַמע צוריק געקומען צו זײַן מכניס-אורח ר׳ שואלקע כּהן ז״ל אין דער וווינונג, ווו ער איז אײַנגעשטאַנען, האָט אים ר׳ שואל׳קע געפרעגט: ווי געפעלט אײַך, ר׳ נחום, דער ביאַלער רבי? האָט אים ר׳ נחום געענטפערט, ווי זײַן שטײגער, מיט אַ וויץ, אַז פון אַלע פּוילישע רביים געפעלט אים אַמבעסטן די ביאַלער רביצין און האָט שטאַרק געלויבט און באַוווּנדערט, אַז אַ רביצין און אַ רבי׳שע טאָכטער זאָל באַזיצן אַזעלכע אַריסטאָקראַטישע סאַלאָן-מאַניערן, עסטעטישן געשמאַק און אַזוי אינטערעסאַנט זײַן אין געזעלשאַפט. אַזוי האָט זיך וועגן דער ביאַלער רביצין אויסגעדריקט אַזאַ מענטש ווי נחום סאָקאָלאָוו, וועלכער איז שוין אין יענער צײַט געווען אַן אָנגעזעענער גאַסט אין די העכסטע רײַכסטע, מאַגנאַטיש-אַריסטאָקראַטישע, הן יידיש-אַסימילאַטאָרישע, הן פּויליש-גרעפישע סאַלאָנען.

און אָט קאָן אויך די זעלבע רביצין פאַרברענגען אין אַ היימישער, יידיש-ווײַבערישער געזעלשאַפט, מיט דער פּשוטער פרומער שרה בלימע, איר פרײַנדין, און רעדט זיך אָפּ פון האַרץ פאַר איר, ווי דאָס מוטערלעכע האַרץ ווייטיקט אויף מאַטעלען. אין שטוב איז איצט אַזוי לוסטיק, פרײלעך און זי, מאַטעלע, איז גאָר אָפּגעזונדערט שטענדיק טרויעריק. און וואָס איז דער וווּנדער, אַז זי לײַדט נעבעך אַזוי. וויפל מ׳האָט מיט איר שוין אײַנגעטענהט וועגן גט׳ן זיך מיט ר׳ מענדעלען, וויפל דער רבי האָט זיך נישט באַמיט צו פועלן בײַ איר, אַז זי זאָל באַשטײן אויף גט, וויל זי זיך דאָך אויף קײן פאַל נישט שײדן. און וויפל האָט דען געפעלט, אַז מ׳זאָל איר אָפּנאַרן מיט אַ גט, וואָס אַ שליח פון ראַדזימין האָט איר געזאָלט איבערגעבן? אַ נס, וואָס אין ראַדזימין איז געווען אַ שמש, אביגדור ברוך (שפּעטער דערטרונקען געוואָרן אין מקוה אין ראַדזימין), וועלכער איז אין געהיים געווען אַ ביאַלער חסיד און גוטער פרײַנט, האָט דערשמעקט, וואָס ראַדזימין אָרגאַניזירט און ווער עס וועט זײַן דער שליח. אביגדור ברוך האָט טאַקע תּיכּף געשיקט אַ ידיעה וועגן דעם און אָפּגעשילדערט גענוי ווי אַזוי דער שליח זעט אויס און מ׳האָט פאַרהיט. ווען דער שליח איז געקומען קײן ביאַלע, האָבן אים די היגע חסידים געמאַכט די אמתע משכּנתּא.

און אַז דערנאָך איז געווען די דין-תּורה אירע בײַם סאָכאַטשעווער רבין ר׳ אברהמעלע ז״ע און מאַטעלע האָט זוכה געווען, אַז דער רבי זאָל אויסהערן אירע טענות (אגב, די אײנציקע פרעמדע אשה, מיט וועלכער דער סאָכאַטשעווער ז״ל האָט גערעדט) און דער רבי האָט באַוווּנדערט איר חכמה, און וויסן די דינים בנוגע דער דין תּורה, און זי האָט שוין די דין תּורה געוווּנען און לויטן פּסק, וואָס דער סאָכאַטשעווער גאון האָט אַרויסגעגעבן, מוז מען וואַרטן נאָך צען יאָר — פּײַניקט איר ווידער די שוויגער, די ראַדזימינער רביצין, ר׳ שלמה׳לעס ווײַב, פאַרוואָס זי איז ר״ל אַן עקרה. זי מוז דעריבער אַלע מאָל אָפּטרעטן פון איר הײם און קומען קײן ביאַלע.

און אָט זיצט זי טאַקע, די פרומע צדקניות, די גוטע נשמה מאַטעלע, אין צווײטן צימער, אַלײן פאַר זיך. און נישט דווקא איצט, שמחת תּורה בײַנאַכט, נאָר שטענדיק אַזוי ביחידות. זי איז נאָר עוסק אין תּפילות, תּחינות, תּהלים, מעמדות; איז קײנמאָל נישט מבטל קײן מינוט אויף אַ שמועס וועגן קיך אָדער מאָדע-ענינים; איז קײנמאָל נישט מקפּיד צי איז דאָס קלײד מאָדערן אָדער נישט. און אויב זי טראָגט בגדי-משי, פלושענע צי סאַמעטענע, איז עס נישט צוליב לוקסוס, נאָר פּשוט: אַזוי האָבן זיך אַלע קינדער געקלײדט, ווײַל אַזוי האָבן זײ געהאַט בצוואה פון זײערע אבות הקדושים זײ זאָלן נישט טראָגן קײן געוואַנט-בגדים, מסתּמא צוליב חשש פון שעטנז און נאָך אַנדערע טעמים. אַזוי האָבן זיך נוהג געווען אויך זײערע באָבעס. איבערהויפּט אינטערעסירט איר נישט די וועלט, זי פּײַניקט זיך, פאַרברענגט אין תּעניתים, איז שפל און עניו בײַ זיך, און קלערט נאָר וועגן עולם הבא. מעגלעך, דערפאַר טאַקע וויל זי זיך נישט שײדן מיטן חבר, למרן און צדיק ר׳ מענדעלע.

און ווי ווייטיקט אויף דעם דער מאַמעס האַרץ, צוקוקנדיק דעם שמערץ פון איר טײַערער טאָכטער, די רכּה והענוגה, די צדיקת מאַטעלע, בײַ וועלכער מ׳זעט קײנמאָל נישט קײן פרײלעכע מינע.

זעסטו, מײַן חנהלע, צי מײַן דוד׳לס טעכטער אסתּרל און פײגעלע, קײן עין הרע, זײ זענען גאָר אַנדערע. אָט זיצן זײ איצט בײַ מײַן חנהלען אין צימער מיט דײַן בײלען און פויגל חנה אײגעס.

גלויב מיר, שרה בלימע, אַז זײ זענען אויך גאַנץ פרומע כּשרע און גוטע יידישע טעכטער, נאָר זענען נישט אַזוי בטלניש ווי מײַן מאַטעלע.

(המשך קומט)

גימל.

גמ״ח-וואַלן. איז אָבער די צרה, וואָס אַ טײל „וואָרט"-זשורנאַליסטן ווילן נישט צוזאַמענאַרבעטן מיטן „גרויסן" כּלל טוער, נאָר דער שראַבער „אויך אַ היגער" לעגט זיך אין דער לענג און אין דער ברײט (ווידער... משפּחה-אינטערעסן) פאַר יאָ. ער איז בכלל פאַר אַן ענגער צוזאַמענאַרבעט פון שוואַרץ מיט רויט און ברענגט בײַשפּילן פון... ליטווינאָוו — מוסאָליני.

כּדי זיך צו פאַרזיכערן אַ צײַטונג (אין צווײען איז פעסטער), האָט אַ ידיד פון נישט-דעו גאַנגענעם גמינע-קאָמיסאַר געמאַכט אַ פאָרשלאַג וועגן באַנײַען דאָס „פּאָדל. לעבן", געבנדיק צו פאַרשטײן אַז: [illegible] ווײַנבערגס וועלן העלפן.

קײן רעזולטאַט איז נאָך נישטאָ, ווײַל אינצווישן האָט ר׳ דוד פון גמ״ח געמוזט פאָרן קײן וואַרשע. מיר וועלן נאַטירלעך נישט פאַרזוימען די וואַרשעווער סודות און די ביאַלער פאַרהאַנדלונגס-רעזולטאַטן איבערצוגעבן די טרײַע לעזער.

אַלבאַנוס.

ברית געמאַכט; חתונה געמאַכט אַ טאָכטער — פאַר דער שוהל די חופּה געשטעלט; איז אײנער ר״ל אַן אבל געוואָרן, איז ער אין שוהל געקומען און איז מיט ברודערלעכער ליבע געטרײסט געוואָרן; איז ער אַנטוישט און מיד געוואָרן פון זאָרגן פאַר פּרנסה, האָט ער אין לערנען און תּהלים זאָגן אַ טרײסט געפונען. אָט אין די צוויי געצעלטן האָט דער ייד זײַן פעסטונג געפונען. די יידישע הײם און די יידישע שוהל האָבן געזיכערט זײַן גײַסטיקע עקזיסטענץ, אַז אַפילו דער גרויסער שעלטער בלעם האָט געמוזט אויסשרײַען: „מה טובו". און אויב יידישקײט גײט אין מאַנכע לענדער אונטער, איז עס דערפאַר, ווײַל [illegible] האָבן אונזערע צוויי פעסטונגען פאַרנאַכלעסיקט.

געדענקסט דאָך, אַמאָל איז בײַ אונז אין ביאַלע אַזוי געווען. אַ ברית איז פאַרגעקומען אין שוהל, אַ ספּעציעלער פּרוכת איז געהאָנגען איבערן ארון, דער חזן האָט געזונגען והרות, מ׳האָט נישט געזאָגט קײן תּחנון און אַלע האָבן זיך מיטגעפרײט אין דער שמחה. אַ חופּה איז פאַרגעקומען פאַר דער שוהל. יוער שמועסט נאָך, אַז אַ נגיד האָט חתונה געמאַכט אַ קינד, האָט מען געמאַכט אַן אָרעמע סעודה, מ׳האָט מהנה געווען די אָרעמע לײַט. כּלי-זמרים, בדחנים, שמשים האָבן פאַרדינט און אָפּגעצאָלט [illegible] די געוועלבן די חובות, וואָס זײ האָבן געמאַכט פון אײן חתונה ביז דער צווײטער.

און אַז אַן אָרעמאַן האָט חתונה געמאַכט אַ קינד האָט מען זיך אויך משמח געווען כּפי ערכּם. עס איז געווען אַ חברה משמחים.

אַנטקעגן וואָס דערמאָן איך דיר דאָס אַלץ, ווײַל לעצטנס איז בײַ אונז געוואָרן אַזאַ מנהג צו אַנטלויפן אין דער פרעמד פראַווען די חתונות, און דער עיקר נגידים. דערפאַר טאַקע מײן איך, אַז אונזער בית הכּנסת האָט צוריק באַקומען איר אויסזען, וועט טאַקע זײַן פּקדה, אַז אַ ברית, אַ חתונה וועט פאַרקומען ווי ס׳איז אַלעמאָל געווען דער מנהג הי אין שוהל.

נאָר אײן בקשה האָב איך צו דיר, ידידי. טאָמער פאַרבלאָנדזשעסטו אַמאָל אין דער ווײַבער-שוהל אויפן צווײטן שטאָק, און דו וועסט מיט אַ לאָרנעטע אַריבערקוקן און וועסט דערזען אויף מזרח איבערן ארון הקודש, איבערן „שויתי", איבערן כּתר-תּורה און איבער „בוצות [illegible] נגלם בדק הבית", ווו עס געפינט זיך באַהאַלטן אונטערן גזימס אַן אויפשריפט כּהאי לישנא: „די שוהל האָבן געמאָלעוועט אין יאָר תּרצ״ו די מאָלערס הערש-ליבער פּאָדאָלאַק, מנשה צעשינסקי, אריה מוראַוויעץ, פּרעזעסן משה קאַווע, חנינא קאַשעמאַכער" — זאָלסטו דעם פון קײנעם נישט דערצײלן ווײַל עס קאָן ח״ו קומען צו מחלוקות און קשיות פרעגעניש.

ערשטנס, צי האָבן עס די מאָלערס געמאַכט די אַרבעט בתור נדבה און נישט באַקומען זײער געצאָלט. איז ממה נפשך: איז עס אַ נדבה, וואָס באַהאַלט מען דאָס, אַז קײנער זאָל נישט באַמערקן, האָט מען ווידער גענומען באַצאָלט, מיט וואָס זשע זענען ערגער די אַנדערע בעלי מלאכות, טאָלאַרעס, בלעכערס? אויך זײ האָבן געאַרבעט בײַם בדק הבית. אלא, האָבן די מאָלערס נאָר געמײנט, אַז איז״ש ווידער אין אַכציק יאָר אַרום, ווען מ׳וועט מאַכן רעמאָנט זאָל דער בוזר, וואָס וועט אָפּהאַקן דעם טינק, זען, ווי ס׳האָבן געהײסן די אַמאָליקע מאָלערס. אדרבה, אפשר וועלן אונז מנשה מיט אריה׳ן זאָגן, ווי ס׳האָבן געהײסן ד[illegible], וועלכע האָבן מיט עטלעכע און אַכציק יאָר צוריק געמאָלן דעם ארון הקודש. פאַרוואָס האָבן זײ פאַרניכטעט דעם אַלטן פּרט „ראשון בראשון שני בשני וכו׳"?

און נאָך אַ קשיא. עס שטײט דאָרט „פּרעזעסן משה קאַווע, חנינא קאַשעמאַכער", וואָס פאַר אַ פּרעזעסן שרײַבט מען נישט, און אין עטלעכע אַכציק יאָר אַרום וועט מען מײנען, אַז דאָס זענען געווען אין תּרצ״ו די פּרעזעסן פונעם מאָלער-פאַרײן און ס׳וועט ח״ו קומען צו אַ פעלשונג אינעם ביאַלער פּנקס. ווײַל באמת זענען זײ גאָר די פּרעזעסן פון דער קהלה פאַרוואַלטונג.

וועט מען ווידער פרעגן, ווי קומען צפעס צוויי פּרעזעסן? דאַרף מען געבן צו פאַרשטײן, אַז באמת איז דער פּרעזעס ר׳ משה קאַווע נאָר אַ פּרעזעס אויף רעפּרעזענטאַנץ און מישט זיך גאָר נישט און ווײסט גאָרנישט אַפילו, וואָס אין קהלה טוט זיך. ער האָט זיך נאָר מתחייב געווען צוצושטעלן זײַן שײנע זילבער-ווײַסע גרויסע באָרד, וועלכע מ׳דאַרף האָבן צוליב דעם באַוווּסטן אגודהשן סעיף 20, בײַם רעפּרעזענטירן די גמינע און בײַ פּאָטאָגראַפישע אויפנאַמעס, און ער ווײסט אַפילו נישט פון דעם נאַרישן כּבוד, וואָס די ה״ה מנשה און אריה האָבן אים פאַרשאַפט.

און דער וויצע און פּאַקטישער פּרעזעס פון דער קהלה-פאַרוואַלטונג, גלויב איך אויך, — אַז ער ווײסט אַפילו נישט אַז מ׳האָט אים אַוועקגעשטעלט איבערן שם הוי׳ ווײַל ערשטנס, פאַרוואָס קומט עס אים, זײַן געלט האָט ער דאָך נישט מנדב געווען אויפן בדק הבית: צווײטנס איז ער נישט אַזאַ רודף אחר הכּבוד.

דו ווײסט דאָך די גמרא: „בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר הורב ואומרת כּל העולם כּולו ניזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת" (ברכות י״ז) — יעדן טאָג הערט זיך אַ בת קול פון באַרג חורב, וועלכער זאָגט: די גאַנצע וועלט ווערט געשפּײַזט צוליב מײַן זון חנינא און מײַן זון חנינא באַגנוגנט זיך מיט אַ מעסטל באָקסער פון ערב שבת ביז

דער טיפסטן מיטגעפיל דריקן מיר אויס אונזער מומעו סימע לאה און פאַמיליע (אַמעריקע)

צוליבן פריצייטיקן טויט פון זייער יינג-פאַרשטאָרבענער טאָכטער

דוואָשע נ״ע

פייוול וויערניק און פאַמיליע

פון געז. „טאָז"

דער היגער „טאָז" פאַרשרייבט קינדער אין עלטער פון 6 ביז 18 יאָר, אַרויסצושיקן קיין אָטוואָצק אין אַ ספּעציעלן סאַנאַטאָריום פון „טאָז" אויף פאָלגנדע באַדינגונגען:

קינדער פון 6 ביז 10 יאָר צאָלן 3 זל. טעגלעך; פון 10 ביז 14 יאָר 3.50 זל. פון 14 ביז 18 יאָר — 4 זל. אין דעם אַפּצאָל איז שוין אַריינגערעכנט די מעדיצינישע באַהאַנדלונג, ווי אויך גוטע ספּייזע.

דער סאַנאַטאָריום געפינט זיך אין אַ גוטן האָלד אין דער בעסטער געגנט פון אָטוואָצק און ווערט אונגעפירט פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטן.

עס איז ווינטשנסווערט, אַז די עלטערן זאָלן אויסניצן די גינסטיקע געלעגנהייט און אַרויסשיקן זייערע אָפּגעשוואַכטע קינדער.

ביליקע בעדער און וואַנעס

פאַר אָרעמע און אַרבעטסלאָזע ווערן אין „טאָז" אַרויסגעגעבן וואַנעס און בעדער פון מיליטערישן באַד-אַנשטאַלט פאַר אַ מינימאַלן אָפּצאָל.

דערמיט מאַך איך באַקאַנט דער באַפעלקערונג פון ביאַלע און אומגעגנט, אַז צום נייעם סעזאָן

האָב איך ווידער געעפנט מיין

קירזשנער וואַרשטאַט

אויף גראַבאַנאָווער גאַס 4

איך נעם אָן פאַרשידענע פוטער-אויסאַרבעטונגען ווי: קאַראַקולן, זשעריביע, סקונקס, פוקס א. אַנד.

רעיעלע אויסאַרבעטונג!

פרייזן צוגענגלעכע!

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג י. ווישניע

אייזערנע קאַסע

אין אַ גוטן צושטאַנד, געלעגנהייטלעך

ביליק צו פאַרקויפן.

ערקונדיקן קאָן מען זיך ביי ה' אברהם אָרלאַנסקי, פרייהייט-פּלאַץ № 9

א שפּאָרזאַמע ווירטין

באַנוצט זיך אין דער ווירטשאַפט נאָר מיט

קוילן

וואָס מאַכט אויס מיט גאַנצע 30 פּראָצענט ביליקער ווי מיט האָלץ.

די בעסטע סאָרטן קוילן צו באַקומען ביי

אברהם אָרלאַנסקי

Plac Wolności 9.

צו פאַרדינגען

2 גרויסע צימערן מיט אַ קיך, פראָנט.

אינפאָרמירן זיך: יאַטקע גאַס 10.

אַלע סאָרטן קוילן

צו באַקומען ביי ה'

ש. ליכטנשטיין

בריסקער גאַס 16.

— צו הורט-פרייזן. —

אונזערע פריינט

שרה באַכראַך און **משה פינקלשטיין**

ווינטשן מיר פיל גליק צו זייער חתונה.

משה מאָרגנשטערן און פרוי

משה און **שרהלע!**

צו אייער חתונה — מזל-טוב!

בנימין ליווערגאַנט.

די פאַמיליעס פינקלשטיין און באַכראַך

צו דער חתונה פון זייערע ליבע קינדער

משה און **שרהלע**

אונזערע האַרציקסטע ווונטשן,

דער יינגער פאָר פיל גליק.

משה ווייַנשטאָק און פרוי

דער פאַמיליע פינקלשטיין צו דער חתונה פון זייער זון משה מיט פרל' שרה באַכראַך

אונזערע בעסטע ווונטשן

פאַמיליע סאַנדלאַרש

צו דער חתונה פון

פרל' שרה באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

ווינטש איך אַ האַרציקן מזל טוב און דער פאַמיליע פיל נחת

רחל'קע זאַיאָנץ.

שרה'לען און **משה'ן**

צו זייער חתונה

אונזערע האַרציקסטע גליקווונטשן

בערטע טשאַרנע,

אהרן ראָזנפעלד.

צו דער חתונה פון

פרל' שרה באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

ווינטשן מיר זיי אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן

בנימין זאַיאָנץ און פרוי

האַרציקע ווונטשן פאַר

פרל' שרה באַכראַך

צו איר חתונה

מיט ה' משה פינקלשטיין

די עלטערן פיל נחת.

יהודית צינאַמאָן.

צו דער חתונה פון

פרל' סאָניע באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

אונזערע האַרציקסטע ווונטשן!

ישראל גאָלדשטיין און פרוי

צו דער חתונה פון פרל' שרה באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

אונזערע בעסטע ווונטשן.

אברהם לוסטיקמאַן און פרוי

צו דער חתונה פון

פרל' שרה באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב.

די עלטערן — פיל נחת.

פאַמיליע ריבאַק.

צו דער חתונה פון

ה' משה פינקלשטיין

מיט פרל' שרה באַכראַך

ווינטשן מיר פיל גליק.

פאַמיליע גאָלדפעלד.

מזל-טוב! מזל-טוב!

שרהלע און **משה!**

צו אייער חתונה אונזערע בעסטע ווונטשן

בריינמשע און שמואל ליבערמאַן

צו דער חתונה פון

פרל' שרה באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

ווינטשן מיר זיי אַ גליקלעכע צוקונפט.

פאַמיליע קעלמאַנזאָן.

אונזער ליבן קוזין משה פינקלשטיין צו זיין חתונה מיט פרל' שרה'לע באַכראַך אונזערע בעסטע גליקווונטשן.

די עלטערן פיל נחת.

יצחק שאָר און פאַמיליע

צו דער חתונה פון

פרל' שרהלע באַכראַך

מיט ה' משה פינקלשטיין

ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב און דער פאַמיליע פיל נחת פון זיי.

ביילע, יעקב.

גם אנחנו בין המברכים

אליעזר צעלניקער ומשפחתו

ישראל פינקלשטיין

מברך ברכת מזל-טוב לבבית למר משה פינקלשטיין לנשואיו עם בח"ל שרה באַכראַך. ולהוריהם שישבעו מהם נחת.

די פאַמיליעס באַכראַך און פינקלשטיין צו דער חתונה פון זייערע קינדער

שרהלע און **משה**

ווינטש איך אַ האַרציקן מזל-טוב.

דער יינגער פאָר — פיל גליק.

חוה קאַווע

צו דער חתונה פון פרל' שרה'לע באַכראַך מיט ה' משה פינקלשטיין ווינטשן מיר אַ האַרציקן מז"ט און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן.

ב. איידלשטיין און פרוי

ס. שטערן.

פון ביאַלער לעבן

פערזענלעכעס

צום אומאָפּהענגיקייטס-יום-טוב פון פּאַפרייטן פוילן זענען אַ ריי פאַרדינסט-פולע בירגער דעקאָרירט געוואָרן מיט פאַרדינסט-קרייצן. צווישן אַנדערע זענען אויסגעצייכנט געוואָרן מיט אַן אָפיצירן-קרייץ פון „פּאָלאָניאַ-רעסטיטוטאַ" דער אין ביאַלע פון אַלעמען געאַכטעטער פּרעזעס פון קרייז-געריכט און כסדרדיקער פאָרזיצער פון דער קרייז-וואַל-קאָמיסיע צו די געזעצגעבערישע קאַמערן, ה' מאַקסימיליאַן וואַלעווסקי.

אַ חשובער גאַסט אין ביאַלע

די וואָך האָט באַזוכט ביאַלע דער שריפטשטעלער ה' מ. טשאַפּניק אַלס אינסטרוקטאָר פון דער געז. „יבנה" אין צוזאַמענהאַנג מיטן אָרגאַניזירן אַ יבנה-שול אין ביאַלע.

מערערע פּרטים אין קומענדיקן נומער.

נייע וואַלן צו די קהלות

מען גיט אונז איבער פון אַ זיכערער קוועלע, אַז די רעגירונג האָט פאַרענדיקט דעם דעקרעט וועגן קהלה-וואַלן אין גאַנץ פוילן. שוין אין דער נאָענטסטער צייט זאָל דער דאָזיקער דעקרעט פאַרעפנטלעכט ווערן.

די וואַלן צו די קהלות זאָלן פאָרקומען אין פעברואַר אָדער מערץ פון יאָר 1936.

ווי אַזוי דאַרף מען איינצאָלן דעם מיליטער-שטייער

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס עס ווערן איצט פונאַנדערגעשיקט די אויפפאָדערונגען צו צאָלן דעם מיליטער-שטייער, מאַכט מען אויפמערקזאַם דעם שטייער-צאָלער, אַז די רעקורסן קעגן דער הויך פונם אויסגעמאָסטענעם שטייער דאַרפן נישט אַריינגעטראָגן ווערן צו דער אַדמיניסטראַטיווער מאַכט, נאָר צו דער מיליטערישער אָפּטיילונג ביים מאַגיסטראַט, וועלכע שיקט זיי אַליין איבער אין קריגס-מיניסטעריום.

פאַרשנעלערן אַפּעלאַציעס

לויט דער נייער געריכטס-פּראָצעדור מוז מען בכדי צו דערלאַנגען אַן אַפּעלאַציע אין אַ שטראָף- אָדער ציוויל-פּראָצעס פריער באַשטעלן מאָטיוון.

דאָס צוגרייטן מאָטיוון דורכן געריכט פאַרשלעפּט זיך אָפט חדשים, האָט דעריבער דאָס יוסטיץ-מיניסטעריום לעצטנס אַרויסגעגעבן אַ פאַראָרדנונג, אַז די פּראָצעדור פון צוגרייטן מאָטיוון זאָל פאַרזיכערט ווערן אַזוי ווייט, אַז אין אַ שטראָף-פּראָצעס טאָר עס לענגער נישט דויערן ווי 1 וואָך און ביי אַ ציוויל-פּראָצעס לענגסטנס 3 וואָכן.

צוליב דוחק אין פּלאַץ איז אַ טייל כראָניק נישט אַריין.

Zapisz się na członka L. O. P. P.!

ערב שבת. אַזוי איז אויך מיט אונזער ר' חנינא. אַלע אינסטיטוציעס ווי כלי-קודש, שפּיטאָל, מושב זקנים, ת"ת א.א. ווערן אויסגעהאַלטן צוליב חנינא'ן, כדי ער זאָל זיין אַ פּרנסה, און חנינא אַליין איז אַ מסתפּק במיעוט, — שטעלט זיך ס"ה אַ פּאָר זלאָטעס עטאַט און צוליב דעם מוז מען טאַקע אויך מטיב זיין מיט 'די, וועלכע האָבן זיך באַקלאָגט אַנומלט, אַז מ'האָט צו ווייניק באַשטייערט די עטאַט-צאָלער און מ'לאָזט אַראָפּ גאַנץ היפּשע סומעס, אַזוי אַז די קהלה-קאַסע איז שוין כמעט ליידיק און מען דערנענט זיך שוין פאַר אַ זלאָטע.

וואָס-זשע איז דער וווּנדער, אַז עס קומט צו ר' חנינאַן אַ יידענע מיט אַ בקשה, מ'זאָל פאַרריכטן דעם דאַך פון דער ווייבער-שוהל רעכט, פאַר גמינעגעלט, ענטפערט איר ר' חנינא, אַז עס איז געשטאָרבן אַ ייד האָט מען פאַרריכט די ווייבער-שוהל, איצט מוז מען וואַרטן ער זאָל שטאַרבן אַ יידענע, וועט מען פאַרריכטן די ווייבער-שוהל. עס איז דאָך באמת לאָגיש, פּראַקטיש און ביליק.

און דערפאַר טאַקע גלויב איך, אַז דאָס האָבן די מאַלערס אָן זיין וויסן געטון. דעריבער בעט איך דיר, ידידי, מאַך זיך נישט וויסן פון דעם. איך וועל אויף פיר אויגן אַליין פרעגן מנשהן אָדער אריהן: מה ראית כי עשית את הדבר הזה?

האָבן דאָך אבנר קעסלער, גאָטל בינעס, יאָסל ווטשיק ע"ה על כל פנים מער געאַרבעט אין שול און האָבן זיך נישט אַליין דערלויבט אַזעלכעס צו טון.

אויב שוין יאָ אַ געדענק-טאָוול, דאַרף זיין אויסגערעכנט אַלע נעמען פון די קאָמיטעט-מיטגלידער, וואָס האָבן געטון פאַרן בדק הבית (נישט מיטן צונאָמען, נאָר מיטן טאַטנס נאָמען ווי: מנשה בר' אבא א. א. וו.) און דער טאָוול דאַרף הענגען אויף דער מערב-וואַנט אָדער אין פּאָליש, נישט איבערן ארון הקודש אונטערן דאַך.

עס דערמאָנט מיר די כעלעמער אסיפה: זאָל מען די ברעטער פון דער באָדפּאָדלאָגע אָפּהעבלעווען וועט מען זיך נאָך אויסגליטשן אויף דער נאַסער פּאָדלאָגע; זאָל מען ווידער די ברעטער נישט אָפּהעבלעווען, וועט מען זיך דאָך די נ ס צעשטעכן? איז געבליבן בהסכם כולם, אַז מ'זאָל יאָ העבלעווען. איי, מ'וועט זיך אויסגליטשן — זאָל מען די ברעטער לעגן מיט געהעבלעוועטער זייט אַראָפּ.

דאָ איז אויך די זעלבע מעשה. זאָל מען נישט אויפשרייבן, פאַרוואָס זאָל די וועלט נישט וויסן, אַז מנשה און אריה זענען מאַלערס; [illegible] און דערצו דער סקאַנדאַל, וואָס קאָן אַרויסקומען — איז געבליבן בהסכם, אַז אויפשרייבן טאַקע יאָ, נאָר מ'וועט עס מאַכן אונטערן דאַך, אַז קיין מענטשלעך אויג זאָל עס נישט זען.

די תשובה, וואָס איך וועל פון זיי באַקומען, וועל איך דיר תיכף מודיע זיין.

ידידך **אורח.**

Kino Dźwiękowe „TĘCZA"

פון דאָנערשטאָג דעם 14-טן ביז זונטאָג דעם 17-טן נאָוועמבער

דער מוזיקאַלישער ראָמאַנס

די פריילעכע אלמנה

מיט מאָריס שעוואַליע אין דער הויפּט-ראָל.

פון מאָנטאָג **איפּי דנא פון אקעאן**

Dr. MED.

P. SKALSKI

Grabanowska 24, tel. 52.

Przyjmuje od 8–12 i 3–7 poł.

דער פאַמיליע אייזנבערג

דריק איך אויס מיין טיפסטן מיטגעפיל צוליבן טויט פון זייער ליבער מוטער

מלכה נ"ע

שרה טענענבוים

דיין מזל רופט דיר!!!

זיי געדענקסט, אַז די ציונג פון דער צווייטער קלאַס הויבט זיך היינט אָן

זיי ווייסט, אַז דורך קויפן אַ לאָס פון דער פוילישער מלוכה-לאָטעריע קאָנסטו גליקלעך ווערן

זיי ווייסט, אַז אַ קליינע צאָל לאָסן איז געבליבן צום אויספאַרקויף

זיי ווייסט, אַז די פירמע **אוטשען** באַהאַנדלט סאָליד און רעיעל

זיי ווייסט, אַז דער הויפּט-געווינס אין 2-טער קלאַס איז 100.000 זל.

אייל צום גליק!

„LOS SZCZĘŚCIA" kolektura Loterji Państwowej

J. S. UCZEŃ, Biała-Podl. Pl. Wolności 18.

Skrz. Poczt. 53, Konto P. K. O. 80.461.

Redaktor i Wydawca: Chaim D. Miodek.

Druk „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.